

SHAKESPEARE

MDLXIV-MCMLXIV

Omslag: illustratie: Bronzen penning in hoog-reliëf (diam.: 4,5 cm.)
door Vincent Pieter Semeyn Esser, 1964 t.g.v. 400 jaar Shakespeare,
geboren in 1564

William Shakespeare

Alle 154 Klinkdichten herklankt in het Nederlands

door

Cornelis W. Schoneveld

tweetalige uitgave

Bravenewbooks

2023

© Vertaling : Dr. C. W. Schoneveld (2023)

ISBN: 9789464804843

NUR 306

Ten geleide

Over een recente (2020) van de vele Nederlandse vertalingen van Shakespeare's *Sonnets* gepubliceerd sedert het midden van de 19e eeuw, schrijft het literair weblog *Tzum*:

Vanzelfsprekend is het zo dat er in elke poëzie vertaling altijd twee schrijvers aan het woord zijn: de dichter en de vertaler. Wat er van het oorspronkelijke gedicht terugkeert in de nieuwe tekst is daardoor ook immer afhankelijk van hoe dienstbaar de vertaler zich opstelt ten opzichte van de dichter. In Shakespeares *Sonnetten* wordt Shakespeare opvallend vaak wel heel erg naar de achtergrond verdrongen. Als gevolg daarvan vertelt deze nieuwe uitgave de lezer over het algemeen meer over de dichter Bas Belleman dan over de grote meester zelf.¹

Deze beoordeling, waarin ook staat dat "de dichter, opvallend vaak wel heel erg naar de achtergrond verdrongen" wordt, spoorde mij aan om, na een flink aantal losse vertalingen vanaf zo'n tien jaar geleden verspreid over het internet, (o.a. in de poëzie-site "*fleurs du mal*"), een complete vertaling te maken die wèl zo dicht mogelijk blijft bij het origineel in alle opzichten (d.w.z. indeling, betekenis, metrum en zijn variaties, rijm in soort en indeling en de gebruikte variaties daarbinnen). Mijn doel daarbij is ze zo veel mogelijk (ook ritmisch of metrisch) te laten **klinken** als de originele "klinkdichten"; vandaar ook de formulering van de titel van deze bundel., met wat het woordenboek helaas moet bestempelen als een "purisme".

De klinkdichten van Shakespeare zijn tijdloos en universeel. Zij gaan over alle denkbare intermenselijke verhoudingen en slaan toch telkens een toon aan die de expressie lijkt te bieden van "aller-individueelste emoties" (om met Willem Kloos te spreken). Ze vallen echter uiteen in twee series, de eerste van 1 t/m 125, en een tweede van 127 t/m 152.. No. 126, daar tussenin is feitelijk geen sonnet, met zijn 12 regels, verdeeld in 6 coupletten van 2 regels, terwijl de laatste twee, 153 en 154, wel de sonnet-vorm hebben. Echter alle drie staan ze los

van alle andere gedichten en hebben ze met Cupido te maken, al wordt dat bij 126 niet door alle commentatoren vermeld (of gezien). Dat laatste is dan ook de reden dat ik daar als bewijsvoering de afbeelding van een beroemd schilderij uit die tijd (en van latere kopie) heb geplaatst.

De sonnetten zijn wel in groepen in te delen, die bepaalde emoties en verhoudingen in het bijzonder uitdiepen en van verschillende kanten benaderen, maar of zij daarbij chronologisch of eerder (wellicht achter af) thematisch geordend zijn is in enkele gevallen moeilijk uit te maken. Verder is het ook niet bekend in welke periode van Shakespeare 's leven de sonnetten geschreven zijn. Zo zou er tussen twee opeenvolgende sonnetten wel eens een langere tijd kunnen zitten, zodat ze als geheel over een aanzienlijke tijdsperiode van zijn leven kunnen zijn uitgestrekt, te meer daar er duidelijke veranderingen zijn waar te nemen in stemming, onderwerp en toegesproken personen. De vele veronderstellingen over deze personen, die nog steeds plaatsvinden, laat ik ongemoeid. In ieder geval is het goed om de neiging te onderdrukken de sonnetten te lezen als één enkel bewust samenhangend gecomponeerd geheel, zoals een toneelstuk of een roman. Wel lijken de eerste 12 gedichten door de verwante thematiek gericht te zijn tot dezelfde persoon in de familiale "thou"-vorm, en ook kort na elkaar te zijn ontstaan. Daarna is er nog maar twee keer weer een serie van meer dan vijf sonnetten die bij elkaar behoren (nos, 35-51 en 87-97) maar nu in de u-vorm "you" gesteld.

Slechts in twee sonnetten (20 en 104) komen "thou" en "you" samen voor, maar daarin is "you" gebruikt in de betekenis van "men", terwijl uitsluitend "thee" in beide gedichten de aangesproken persoon is. Die combinatie daar levert dan ook geen bewijs op voor een vermenging of vervaging van de twee aanspreekvormen als beginnend in die tijd. Shakespeare blijkt immers ook in al zijn toneelspelen voor honderd procent consequent te zijn in de wijze waarop hij de karakters elkaar hetzij met "you", hetzij met "thou" laat aanpreken.²

Dit ligt anders bij het veelvuldig gebruik van de aanspreekterm "love". Deze kan bijna nergens letterlijk bedoeld zijn, of een liefdesrelatie aanduiden. Het beste bewijs hiervoor levert sonnet 13 reeds, waar een toegesproken "you" aangespoord wordt om een zoon

te verwekken, terwijl de dichter hem toch, zonder hoop op een vruchtbare samenwerking, aanspreekt met "love". Ook in 144 waar openlijk sprake is van "two loves", een man en een vrouw; zou dan ook eerder het Nederlandse "geliefd" dan "verliefd" van toepassing kunnen zijn., en zowel toen als nu in die spreektaal-situatie eerder de woordenboek-definitie "a charming or delightful person" van toepassing zijn, of zelfs waar "love" dient als zeer familiale aanduiding van een bekende.

Wat het metrum betreft is zonneklaar dat de (vijfvoetige) jambe (onbeklemd/beklemd (--/)) en daarmee het mannelijk rijm) Shakespeare's grote favoriet zijn, maar des te opvallender zijn de spaarzame keren dat in het rijm een dactylus (--/--), dus vrouwelijke voet in het rijm wordt gebruikt, en de regel dus 11 lettergrepen krijgt in plaats van de vijfvoet. Deze variatie volg ik dan ook steeds in de vertaling. Het enige sonnet met alle rijmen (opzettelijk) in dactyli is no. 20. Zie aldaar voor de overduidelijke maar ongewenste reden.

THE SONNETS

*

DE KLINKDICHTEN

1 (- 4)³

From fairest creatures we desire increase,
That thereby beauty's rose might never die,
But, as the ripper should by time decease,
is tender heir might bear his memory.

But **thou**, contracted to thine own bright eyes,
Feed'st thy light's flame with self-substantial fuel,
Making a famine where abundance lies,
Thyself thy foe, to thy sweet selftoo cruel.

Thou that art now the world's fresh ornamen
And only herald to the gaudy spring
Within thine own bud buriest thy content
And, tender churl, mak'st waste in niggarding.

Pity the world, or else this glutton be—
To eat the world's due, by the grave and **thee**.

2

When forty winters shall besiege **thy** brow
And dig deep trenches in thy beauty's field,
Thy youth's proud livery, so gazed on now,
Will be a tattered weed of small worth held.

Then being asked where all thy beauty lies,
Where all the treasure of thy lusty days,
To say within thine own deep-sunken eyes
Were an all-eating shame and thriftless praise.

How much more praise deserved thy beauty's use
If thou couldst answer "This fair child of mine
Shall sum my count and make my old excuse,"
Proving his beauty by succession thine.

This were to be new made when **thou** art old
And see thy blood warm when thou feel'st it cold.

1 (- 4)

Meer kroost van elk schoon schepsel wensén wij,
Opdat de pracht van zulk een roos nooit sterft,
Maar is, verwelkt en dood, die toch voorbij,
Zij er een tere loot die zijn herinnering erft.

Maar jij, geboeid door je eigen ogengloed,
Voedt jouw vlam met wat j' in jezelf al weet,
Wat zorgt voor honger zelfs bij overvloed,
Als je eigen vijand, voor je zoete zelf te wreed.

Jij bloeit als 's wereld 's verse sieraad op,
Van 't bonte voorjaar d' enige gezant,
Maar de inhoud berg je in je eigen knop,
Schraalhans, verkwistend met bekrompen hand.

Heb deernis met de aard', of blijf die vraat—
Van aardse spijs, tot jij in 't graf vergaat.

2

Heeft winter veertig keer jouw wang belaagd,
Groeven diep gravend in jouw fraai gebied,
Dan is 't jong trots livrei, nu zo gevraagd,
Nog weinig waard, vol sporen niet gewied.

En dan verzocht waar al jouw schoonheid ligt,
Waar al die schatten uit je jeugdig hof,
Zou zeggen in jouw diep doorkliefd gezicht
Een grove schande zijn en loze lof.

Hoeveel meer lof kreeg 't gebruik van jouw pracht,
Als je antwoord was: "Dit fraaie kind van mij
Wordt d' eind som en versterkt mijn oude kracht,"
Want zijn bewezen: schoonheid 's bron ben jij.

Dat hield in: nieuw gemaakt zijn door jou, oud
En jouw bloed warm zien, ook al voel je 't koud

3

Kijk in je spiegel, en bezie je trekken:
Nu is het tijd om nieuwe te creëren;
Jouw beeltenis, nu fris, niet herverwekken
Is d' aard' bestélen, en 'n moeder onteren.

Want waar is zij zo schoon wier maagden schoot
Het dragen van jouw trouwe teelt veracht?
Of waar de dwaas nu in zijn tombe dood
Die uit zelfzucht op geen nazaten wacht?

Jij bent je moeder 's spiegel, want ze zag
In jou weer terug haar zoete jonge April;
Zo is 't dat door het raam van j' oude dag,
Ondanks rimpels, j' een gouden tijd zien wil.

Maar leef je met als doel vergetelheid,
Sterf dan alleen, dat maakt ook j' imago kwijt.

4

Spilzieke lieflijkheid: waarom geef jij
Slechts aan jezelf het kindsdeel van je pracht?
De erfenis der natuur schenkt niets, want zij,
Hoe gul z' ook is, geeft slechts uit in pacht.

Dus, fraaie vrek, waarom dat misbruik toch
Van al die overvloed aan jou verstrekt?
Jij loze profiteur, waarom spendeer je nog
Steeds som na som, wat eens je leven nekt?

Want daar je alleen maar met jezelf verkeert,
Bedrieg je slechts dat eigen zelf zo zoet.
En wil ooit de natuur dat j' opmarcheert,
Lukt nog dan wat jij vereffenen moet?

Loos zinkt je schoonheid met jou in je graf,
Die wèl gebruikt, jij dan aan je erfgenaam ga
XX

5 (-)

Those hours that with gentle work did frame
The lovely gaze where every eye doth dwell,
Will play the tyrants to the very same
And that unfair which fairly doth excel;

For never-resting time leads summer on
To hideous winter and confounds him there,
Sap checked with frost and lusty leaves quite gone,
Beauty o'er-snowed and bareness everywhere.

Then, were not summer's distillation left
A liquid prisoner pent in walls of glass,
Beauty's effect with beauty were bereft,
Nor it nor no remembrance what it was.

But flowers distilled, though they with winter meet,
Leese but their show; their substance still lives sweet.

XX

6 (- 12)

Then let not winter's ragged hand deface
In thee **thy** summer ere **thou** be distilled.
Make sweet some vial; treasure thou some place
With beauty's treasure ere it be self-killed.

That use is not forbidden usury
Which happies those that pay the willing loan;
That's for thyself to breed another thee,
Or ten times happier, be it ten for one.

Ten times thyself were happier than thou art
If ten of thine ten times refigured thee;
Then what could death do if thou shouldst depart,
Leaving thee living in posterity?

Be not self-willed, for thou art much too fair
To be death's conquest and make worms thine heir.

5 (-)

De tijd, die met zijn zachte arbeid scheidt
De lieve blik waar elk zijn oog op slaat,
Is als tiran ook met het doel behept
Van het ontwijden van een fraai gelaat;

Want rusteloze tijd die steeds de zomer kort
Naar 'n barre winter, die hem smoren zal,
Verdroogt met vorst het blad verdord,
Besneeuwt het schoons met kaalheid overal.

Was dan niet 't zomers destillaat bewaard
Als vocht gevangen in een kelk van glas,
Dan was al 't schoons van zijn effect beroofd,
En werd men niet herinnerd aan wat 't was.

Maar bloemen-distillaat, ook als 't kou ontmoet,
Loost slechts zijn pracht, maar houdt zijn inhoud goed.

XX

6 (- 12)

Voorkom dat 's winter 's ruige hand verminkt
Je zomer in jou, nu nog on-gedestilleerd.
Maak 'n ampul zoet en zorg dat daarin zinkt
De schone schat voordat die is verteerd.

Zulk werk geeft geen verboden woekerwinst
Plezierend wie gewild de lening sluit;
Zo schep je jou een tweede zelf op 't minst,
Of wordt tien keer zo blij, bij tien keer buit.

Tien keer had jij die vreugde dan verwekt,
Als, tien geleend, j' er tien ook had belijft;
Wat kon de dood dan doen als jij vertrekt,
Daar in je nageslacht j' in leven blijft?

Wees niet eenzelvig: jij bent veel te schoon
Voor dodenwinst, met wormen als jouw loon.

7

Lo, in the orient when the gracious light
 Lifts up his burning head, each under eye
 Doth homage to his new-appearing sight,
 Serving with looks his sacred majesty;

And having climbed the steep-up heavenly hill,
 Resembling strong youth in his middle age,
 Yet mortal looks adore his beauty still,
 Attending on his golden pilgrimage.

But when from highmost pitch with weary car
 Like feeble age he reeleth from the day,
 The eyes, 'fore duteous, now converted are
 From his low tract and look another way.

So **thou**, thyself outgoing in thy noon,
 Unlooked on diest unless thou get a son.

8

Music to hear, why hear'st thou music sadly?
 Sweets with sweets war not, joy delights in joy.
 Why lov'st thou that which thou receiv'st not gladly,
 Or else receiv'st with pleasure thine annoy?

If the true concord of well-tunèd sounds,
 By unions married, do offend thine ear,
 They do but sweetly chide thee, who confounds
 In singleness the parts that thou shouldst bear.

Mark how one string, sweet husband to another,
 Strikes each in each by mutual ordering,
 Resembling sire and child and happy mother
 Who, all in one, one pleasing note do sing;

Whose speechless song, being many, seeming one,
 Sings this to thee: "Thou single wilt prove none."

7

Zie, als in 't Oosten het goedgunstig licht
Zijn brandend hoofd optilt, looft ieder oog
Beneden 't nieuw verschijnend zicht,
Met blikken dienende zijn heiligheid zo hoog,

Geklommen dan op d' hemelse heuvel steil
Zoals een sterke knaap naar 't middelbare uur,
Prijst sterfelijkheid zijn schoonheid nog een wijl,
Zijn pelgrimstocht bijwonende vol vuur.

Maar als vanaf het hoogste punt hij kraakt
Als 'n oude kar, neerdalend uit de dag,
Zijn z'n ogen, eerst nog dienstbaar, afgeraakt
Van 't lage spoor, en . 'n andere kant op zag

Zo raak jijzelf in 'j' avond uitgedoofd,
Als jij jezelf niet nu een zoon belooft.

8

Waarom verschaft muziek jou niets dan droefheid?
Met zoet vloekt zoet niet; pret geniet van pret.
Waarom streel jij wat jij ontvangt met stroefheid,
Of zoek je met plezier wat jou ontzet?

Als samenzang, in klanken wèl gestemd,
In toon verenigd, toch jouw oor belaagt,
Dan word je mild berispt dat jij weer stremt
Het samenspel, dat van jou wordt gevraagd.

Hoor dan, hoe 'n snaar, gepaard met 'n tweede,
Door wederzijdse handgebaren aangeraakt,
Zoals een man met vrouw en kind, tevreden
In één geheel, een lieflijk klankspel maakt;

Dit woordloos lied, meerstemmig, schijnbaar één,
Zingt jou dan toe: "Alleen blijk je eens geen."

9

Is it for fear to wet a widow's eye
That **thou** consum'st thyself in single life?
Ah, if thou issueless shalt hap to die,
The world will wail thee like a makeless wife;

The world will be thy widow and still weep
That thou no form of thee hast left behind,
When every private widow well may keep,
By children's eyes, her husband's shape in mind.

Look what an unthrift in the world doth spend
Shifts but his place, for still the world enjoys it;
But beauty's waste hath in the world an end,
And, kept unused, the user so destroys it.

No love toward others in that bosom sits
That on himself such murd'rous shame commits.

10

For shame deny that **thou** bear'st love to any,
Who for thyself art so unprovident.
Grant, if thou wilt, thou art beloved of many,
But that thou none lov'st is most evident.

For thou art so possessed with murd'rous hate
That 'gainst thyself thou stick'st not to conspire,
Seeking that beauteous roof to ruinate
Which to repair should be thy chief desire.

O, change thy thought, that I may change my mind.
Shall hate be fairer lodged than gentle love?
Be as thy presence is, gracious and kind,
Or to thyself at least kind-hearted prove.

Make thee another self for love of me,
That beauty still may live in thine or thee.